

korte berichten

Achtergrondinformatie vergadering Bonn-verdrag 1988 (*Cetacea*)

Dinsdag 11 oktober startte de tweejaarlijkse vergadering van het Verdrag inzake de Bescherming van Migrerende Wilde Diersoorten, dat in 1979 in Bonn gesloten werd, en daarom ook bekendstaat als het Bonn-verdrag. Het verdrag is opgesteld onder auspiciën van de UNEP (United Nations Environment Programm) en trad in 1983 in werking.

Het Bonn-verdrag geldt wereldwijd en heeft betrekking op de bescherming van wildediersoorten, die internationale bescherming behoeven omdat hun leefgebieden de landgrenzen overschrijden. Om deze soorten te beschermen, worden samenwerkingsovereenkomsten tussen landen gesloten om leefgebieden en trekroutes voor verstoring te behouden.

Het verdrag kent twee bijlagen: Bijlage I geldt voor de meest bedreigde, trekkende diersoorten en Bijlage II voor die soorten die (nog) niet bedreigd worden, maar wel kwetsbaar zijn en waarvoor internationale samenwerkingsovereenkomsten gesloten dienen te worden. Sinds de eerste vergadering van de partijen in 1985 wordt er aan diverse overeenkomsten gewerkt. 26 landen, waarvan het merendeel uit West-Europa, zijn partij bij het Bonn-verdrag. Greenpeace is bij de vergadering aanwezig als waarnemer.

Dit jaar komt de Nederlandse delegatie met een voorstel om diverse kleine walvisachtigen van de populaties uit de Noordzee en de Baltische Zee op Bijlage II van het Verdrag te plaatsen. Het gaat om de volgende soorten:

- ★ Dwergvinvis (*Balaenoptera acutorostrata*)
- ★ Gewone Dolfijn (*Delphinus delphis*)
- ★ Griend (*Globicephala melaena*)
- ★ Grampier (*Grampus griseus*)
- ★ Witsnuitdolfijn (*Lagenorhynchus albirostris*)
- ★ Witzijdedolfijn (*Lagenorhynchus acutus*)

- ★ Tuimelaar (*Tursiops truncatus*)
- ★ Bruinvis (*Phocoena phocoena*)

Er is heel erg weinig bekend over de populaties van deze soorten, maar er zijn genoeg indicaties dat diverse soorten uit de Noordzee en Baltische Zee verdwijnen en daarom dringend bescherming nodig hebben. Er is een opmerkelijke teruggang van soorten in de zuidelijke Noordzee; aan de kust van Nederland en Zuidoost-Engeland worden minder dieren waargenomen en ook strandingen van dode of zieke dieren nemen af. Soorten als de Bruinvis en de Tuimelaar – vroeger regelmatig te zien in de Nederlandse kustwateren en de Waddenzee – zijn vrijwel verdwenen. Uit de analyse van strandingsgegevens kunnen wij concluderen dat de afname van Bruinvisen vooral in de jaren veertig en zestig heeft plaatsgevonden. Als deze soort in de buurt van Nederland wordt waargenomen, dan is het ver uit de kust, waarschijnlijk om de vuilstroom langs de kust te vermijden. Tuimelaars worden in de hele Noordzee sinds de jaren zeventig weinig waargenomen en sinds 1982 is hun verschijning een bijzonderheid geworden.

Het verdwijnen van kleine walvissoorten uit de zuidelijke Noordzee is het gevolg van een samenspel van factoren: een dalend voedselaanbod, verdrinking in visnetten, de vervuiling van het Noordzeewater en verstoring door de intensieve scheepvaart.

Soorten als de Bruinvis en de Tuimelaar staan bovenaan de voedselketen, en zijn daarom een goede graadmeter voor het zeemilieu waarin zij zich bevinden. Het verdwijnen van zeezoogdieren uit de Noordzee is slechts één van de waarschuwingssignalen die recentelijk uitgezonden zijn: de grote sterfte onder de Gewone Zeehonden in het Waddengebied en de Baltische Zee is ook een teken aan de wand.

Greenpeace steunt het eerdergenoemde voor-

stel van de Nederlandse regering en dringt er bij betrokken landen op aan zo spoedig mogelijk een samenwerkingsovereenkomst voor kleine walvissen sluiten. Daarnaast moeten er zo snel mogelijk concrete maatregelen ter bescherming van kleine walvissen worden genomen. Daarbij denken we aan:

★ legale bescherming (de hierboven genoemde soorten zijn in Nederland niet wettelijk beschermd),

★ strengere maatregelen om de vervuiling van de Noordzee een halt te roepen (via bijvoorbeeld de Noordzee-ministersvergadering en het Rijnactieplan)

★ het initiëren van onderzoek naar het voorkomen van kleine walvissen en de bedreigingen waaraan ze blootstaan. Diverse onderzoeksinstituten hebben interesse getoond voor onderzoek naar bijvoorbeeld de bijvangst van zeezoogdieren in de Nederlandse visserij, de effecten van vervuiling op dolfinen en bruinvissen, en het opstarten van een waarnemersnetwerk.

Kritiek Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren op opzet nieuwe Dierenwet

De Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren heeft ernstige kritiek geuit op de nieuwe opzet van minister Braks van Landbouw en Visserij. De kritiek is geuit na de indiening eind oktober bij de Tweede Kamer van de Nota over de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren.

De minister gaat in de nota volgens de dierenbescherming voorbij aan de toenemende maatschappelijke onvrede over de wettelijke mogelijkheden om dieren te beschermen.

Een van de hoofdpunten van kritiek van de dierenbescherming betreft de wilde fauna van Nederland: een vergeten diergroep in het wetsvoorstel. De dierenbescherming vindt deze uitbreiding belangrijk omdat het welzijn van de wilde fauna in andere wetgeving niet of nauwelijks aandacht krijgt.

Op 5 april 1989 werden ruim een half miljoen handtekeningen overhandigd aan Tweede Kamervoorzitter D. Dolman. Nooit eerder in de geschiedenis hebben zó veel Nederlanders een verzoek aan het parlement in het belang van de dieren op deze wijze ondersteund. De handtekeningen vormen een krachtige publieke ondersteuning van het alternatieve wetsvoorstel van de Dierenbescherming en tegelijkertijd een overduidelijke verwerping van dat van minister Braks. Voor de in de vrije

natuur levende dieren biedt het regeringsvoorstel geen enkele verbetering. De dieren blijven onder de Jachtwet en de Visserijwet vallen, die beide niet bedoeld zijn voor de bescherming van de dieren, maar voor de regulering van de jacht en visserij. Oók de als 'schadelijk' aangemerkte dieren blijven in Braks' wetsvoorstel vogelvrij. Het regeringsvoorstel moet volgens de Dierenbescherming dan ook als product van een verouderde mentaliteit tegen dieren worden aangemerkt.

Mollenbestrijding (*Talpa europaea*) lokaal destructief

De bestrijding van Mollen met chemische preparaten kan plaatselijk grote consequenties hebben voor andere diersoorten dan de Mol. Ook voor het milieu en zelfs voor de gebruikers van deze middelen zijn zij niet zonder gevaar.

Dit blijkt uit een indicatief onderzoek naar de neveneffecten van hedendaagse mollenbestrijdingsmethoden, dat de Fauna Inlichtingen Centrale (FIC) onlangs in opdracht van Stichting Natuur en Milieu uitvoerde. De FIC heeft in kaart gebracht welke bestrijdingsmiddelen in ons land toegepast worden en welke 'bijwerkingen' zij veroorzaken voor andere, in het wild levende dieren. Bovendien werd nagegaan welke effecten plaatselijk zijn te verwachten op bodem, water en lucht.

Uit deze studie is onder meer gebleken dat, naast de traditionele klemmen en vallen, in toenemende mate gebruik wordt gemaakt van chemische 'strijdgassen': zwaveldioxide en fosforwaterstof. Met name deze laatste stof is bijzonder in trek bij mollenbestrijders: in ruim vier jaar tijd (het middel werd in 1984 geïntroduceerd) is het aantal gebruikers opgelopen naar ruim 5.000 personen. Met behulp van een zogenaamd 'leggeweer' worden tabletten in de mollengangen geschoten, die onder invloed van vocht het giftige fosfinegas vrijgeven. Dit vormt echter een direct potentieel gevaar voor marterachtigen en aasetende stootvogels, die – evenals de Mol – als eerste in aanmerking komen aan de inhalatie, of predatie van vergiftigde kadavers te bezwijken. Enig structureel onderzoek naar de 'schade' in dit verband heeft tot dusver niet plaatsgevonden. Jaarlijks wordt hiermee bovendien ruim twee ton gif aan het milieu toe-

gevoegd door middel van het gebruik van fosforwaterstof.

Stichting Natuur en Milieu heeft naar aanleiding van het rapport de Commissie Toelating Bestrijdingsmiddelen verzocht de toelating van zwavelrookpatronen onvoorwaardelijk te beëindigen en een biologisch onderzoek te starten naar de grootschalige effecten van fosforwaterstof op bodemorganismen en het milieu.

De overheid heeft inmiddels een ander chemisch mollenbestrijdingsmiddel, strychnine, met ingang van 1 september 1988 uit de handel genomen, onder meer vanwege de jarenlange ervaring dat ook dit middel vele andere organismen tot slachtoffer maakt.

Medewerkers mollenonderzoek gevraagd

Onlangs is bij het Instituut voor Milieuvraagstukken van de Vrije Universiteit, postbus 7161, 1007 MC Amsterdam in samenwerking met het Rijksinstituut voor Natuurbeheer een onderzoek gestart naar de effecten van cadmium en zink verontreiniging op de voedselketen bodem-Regenworm-Mol. In dit onderzoek wordt onder andere gekeken naar het effect van deze zware metalen op de nierfunctie en eventuele beschadigingen in de voortplantingsorganen (testis, ovaria). Ook is in het verband met de blootstellingsduur van belang een schatting te kunnen maken van de leeftijd van dieren afkomstig uit verschillende populaties.

Voor dit onderzoek wordt gezocht naar Mollen afkomstig uit Nederland, bij voorkeur uit specifieke zand- en kleigebieden. Dit kunnen dieren zijn die door huisdieren gevangen zijn, verkeersslachtoffers of dieren die met niet-chemische bestrijdingsmethoden bij overlast in graslanden gevangen zijn.

Belangrijk is de registratie van vindplaats (gemeente, kilometerhok), datum, vangstmethode en de omstandigheden waaronder het dier gevonden werd. De dieren kunnen het gehele jaar door goed verpakt in een kartonnen doosje naar het Rijksinstituut voor Natuurbeheer worden verstuurd ter attentie van ondergetekende, afdeling Milieuverontreiniging. Portokosten zullen worden vergoed, graag gironummer bij een zending vermelden.

Bij voorkeur de dieren vers of ingevroren ver-

sturen op maandag of dinsdag zodat ze voor het weekend aankomen, dit uit hygiënische overwegingen. Grotere aantallen kunnen na telefonische afspraak worden afgehaald.

Voor informatie kunt U mij bereiken op het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (085-452 991) of het Instituut voor Milieuvraagstukken (020-5 484 417). Bij voorbaat dank voor de medewerking.

■ Drs. W.D. Denneman, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, afdeling Milieuverontreiniging, Kemperbergerweg 67, 6816 RM Arnhem.

Het Amsterdamse Bos natuurlijker?

In 1934, nu vijfenvijftig jaar geleden, werd begonnen met de aanleg van het Amsterdamse Bos. Daaraan was voorafgegaan een hele periode van opperen van ideeën en plannen maken, waarbij onder andere Jac. P. Thijsse zich niet onbetuigd heeft gelaten. Een belangrijk uitgangspunt bij de aanleg van dit bos was het idee dat de Amsterdamse arbeider, die het zich niet kon veroorloven de bossen in het Gooi of op de Veluwe te bezoeken, een bos naast de deur moest hebben. Daar zou hij kunnen sporten, recreëren en, in contact met de natuur, zichzelf kunnen hervinden.

Sindsdien is er veel veranderd, al was het alleen maar het feit dat de Amsterdamse arbeider nu ook een auto heeft en daarmee zichzelf en zijn gezin naar de Veluwe kan rijden. Daarom organiseerde Groenvoorzieningen Amsterdam op 15 maart 1989 een symposium over de toekomst van het Amsterdamse Bos. Daar kwamen allerlei sociale, planologische, esthetische, ecologische en bestuurlijke aspecten ter sprake. Rolf Roos, bioloog bij de stichting Natuur en Milieu, hield een lezing over het bos als natuurgebied.

Hij stelde dat de waarde van het Amsterdamse Bos werd aangetast door geluidshinder maar ook de vliegtuigen van en naar Schiphol. Dit is niet alleen heel vervelend voor de 'stille-recreant', maar ook diersoorten vertonen tekenen van stress (Bosuil). Net als in de rest van Nederland is ook de Otter verdwenen uit het Amsterdamse Bos. De normen voor stikstofoxiden worden zwaar overschreden. Toch heeft het Amsterdamse Bos (ongeveer 900 ha groot) nog wel waarde voor de natuur. Van de Nederlandse zoogdieren komt 30% ook in dit bos voor (bijvoorbeeld Hermelijn,

Het Amsterdamse Bos vijftien jaar geleden en de zelfde plek zoals die er thans uitziet. Ophaalbruggetje bij de grote speelweide.

Foto's: Dienst Ruimtelijke Ordening, Amsterdam.

Eekhoorn). Typische bossoorten als Vos en Ree ontbreken echter.

Kan de natuurwaarde van het Amsterdamse Bos worden vergroot? Jazeker. Er kan een ruimtelijke zonering worden aangebracht met meer en minder recreatief gebruik. De overgang van water naar land kan geleidelijker ('plasdras'), evenals de overgang van bos naar weide (zoomvegetatie). Begrazing door Schotse Hooglanders, Koniks of Edelherten is hierbij een hulpmiddel en tegelijk een attractie op zich in een recreatiebos. In een natuurlijk bos laat men dood hout liggen. De geïsoleerde ligging van het bos kan worden opgeheven door uitbreiding in de richting van Aalsmeer en Spaarnwoude.

In de 'beruchte' wandelgangen ving uw verslaggever onder andere de volgende reacties op – en niet van de eerste de besten! : 'moe-

ten hier nu ook al Edelherten en Schotse Hooglanders komen, daar hebben ze toch de Veluwe voor en de Oostvaardersplassen'; 'als je die runderen op een grasveldje zet, kun je er niet meer voetballen'; 'dat burlen van die Edelherten vind ik maar eng'! Is dit nu het soort van tegenstand in onze samenleving, dat wij, 'ecologisch-georiënteerden!', moeten overwinnen?

Hoe het ook zij, wij zijn benieuwd wat Groenvoorzieningen Amsterdam oppikt van zo'n dag (nee, niet van wat in de wandelgangen wordt gezegd).

J. van der M.

Stichting 'De Fret' opgericht

In januari 1989 is de Stichting 'De Fret' opgericht voor liefhebbers en houders van Fretten. De stichting die is opgericht onder andere door Silvia Opentij, Purmerend heeft als doel de Fret een beter bestaan te geven, gezien de excessen met én de gedachten over de Fret. Een voorbeeld hoe het niet moet is, dat een aantal van ongeveer tweeduizend Fretten per jaar worden losgelaten in de vrije natuur. Men is vaak van mening dat de Fret daar thuishoort. Ook wil de stichting voorlichting geven over huisvesting, verzorging en gezondheidszorg.

De stichting heeft zich in eerste instantie gericht op de Fretten, die als huisdier worden gehouden en vaak gekocht en verkocht worden zonder informatie of kennis van de Fret. De stichting wil voor herplaatsing van gebrachte en gevonden Fretten zorgen. Er zijn plannen voor oprichting van opvangcentra op diverse plaatsen in het land.

Nadere inlichtingen over de Stichting 'De Fret', mevrouw S. Opentij, Botertonstraat 41. 1445 LH Purmerend.

Overeenkomst bescherming Zeehonden (*Phocidae*)

Nederland, Denemarken en de Bondsrepubliek Duitsland zijn op 17 november 1988 een regionale overeenkomst over de bescherming van Zeehonden in het Waddengebied overeengekomen. Dat gebeurde op de vijfde trilaterale regeringsconferentie over de bescherming van de Waddenzee in Bonn. In deze overeenkomst zijn belangrijke elementen een verbod op de jacht op Zeehonden, het opstellen van een internationaal afgestemd beheersplan, het ontwikkelen van een waarschuwingssysteem om kwalitatieve veranderingen in de Waddenzee tijdig te signaleren, versterking van de controle en bewaking en voorlichting en educatie. Deze regionale overeenkomst is een invulling van de Bonner Conventie ter bescherming van in het wild levende trekkende dieren. Ter concretisering van het beheersplan zijn de ministers bovendien een actieprogramma voor het behoud van de Zeehond in de Waddenzee overeengekomen. Doelstelling van dit programma is om gunstige levensvoorwaarden voor de bedreigde dieren te herstellen. Naast het terugdringen van de waterverontreiniging is in het

kader van dit programma besloten het aantal beschermingsgebieden voor Zeehonden te vergroten, systematisch toezicht te houden op het naleven van de natuurbeschermingsbepalingen door voor dit doel opgeleid personeel, gecoördineerde controle uit te oefenen vanuit de lucht en in 1989 een gemeenschappelijk wetenschappelijk programma voor verder onderzoek naar levensgewoonten van Zeehonden als basis voor beheersplannen voor natuurbeschermingsgebieden en natuurparken te beginnen. De drie Waddenzeestaten kwamen overeen, dat bij de voorbereiding van de derde Noordzeeconferentie opnieuw nauwe samenwerking tussen de drie landen en een gemeenschappelijk standpunt met betrekking tot de Waddenzee noodzakelijk is. Het Coördinatiecollege Waddengebied, het samenwerkingsverband van de drie bestuurslagen van de overheid, heeft op 16 november 1988 besloten de bescherming van de natuurlijke waarden van de Waddenzee onder het regime van de Natuurbeschermingswet te brengen. Al in 1981 is ongeveer 60 procent van de Waddenzee als natuurmonument aangewezen. Vertegenwoordigers van Rijk, de Waddenprovincies en Waddengemeenten hebben nu besloten het overgrote deel van het nog resterende gebied aan te wijzen als natuurmonument. Voor de te nemen beleids- en beheersbeslissingen blijft de planologische kernbeslissing Waddenzee het afwegingskader. De provincies krijgen bevoegdheden voor het verlenen van vergunningen en ontheffingen. Voorts is er sprake van uitbreiding van de milieueffectrapportageplicht bij het voorgenomen activiteiten in de Waddenzee. Een definitief besluit over wettelijke regeling wordt genomen na advisering door de Waddenadviesraad.

Het Coördinatiecollege Waddengebied heeft voorts afgesproken in tripartite verband overleg te voeren ter verbetering van de leefomstandigheden van Zeehonden in de Waddenzee. Het college aanvaardde voorts een overeenkomst over samenwerking bij de bestrijding van ongevallen in de Waddenzee.